

THEMATISCHE FACTSHEET VAN HET EUROPEES SEMESTER

VAARDIGHEDEN VOOR DE ARBEIDSMARKT

1. INLEIDING

Vaardigheden zijn van vitaal belang voor concurrentievermogen en inzetbaarheid, aangezien structurele veranderingen zoals mondialisering en technologische vooruitgang vragen om steeds meer en betere relevante vaardigheden voor de arbeidsmarkt met het oog op productiviteitsgroei en het behoud van goede banen.

Deze factsheet richt zich specifiek op de vaardigheden die rechtstreeks met de behoeften op de arbeidsmarkt verband houden. Voor een meer omvattende visie op hoger en lager onderwijs, zie de thematische factsheets *Tertiair opgeleiden* en *Voortijdige schoolverlaters*.

2. VASTSTELLING VAN DE UITDAGINGEN

2.1. Basisvaardigheden

Een voldoende beheersing van de basisvaardigheden (lees-, schrijf- en rekenvaardigheid, natuurwetenschappen en technologie) is van essentieel belang voor jongeren om gemakkelijk tot de arbeidsmarkt toe te treden en voor volwassenen om hun plaats in hoogwaardige, stabiele banen te behouden. Bij grote aantallen (tussen 20 % en 25 %) van zowel jongeren in het initiële onderwijs (zoals blijkt uit de

resultaten van PISA uit 2015)¹ als volwassenen in de werkende leeftijd (zoals blijkt uit de resultaten van PIAAC uit 2012)² ontbreken die basisvaardigheden echter, waardoor hun vermogen tot het vinden van een stabiele baan en deelname aan het economische en sociale leven in het algemeen wordt belemmerd.

Een groot aantal EU-landen kent nog steeds een zeer hoog aantal 15-jarigen dat slecht presteert op het gebied van basisvaardigheden³. Deze leerlingen zullen zeer waarschijnlijk te maken krijgen met ernstige problemen in hun verdere opleiding, op de arbeidsmarkt en in het dagelijks leven.

Het hoogste percentage slecht presterende leerlingen komt voor bij

---

¹ PISA verwijst naar het "Programme for International Student Assessment" (programma voor internationale studentenevaluatie) van de OESO. Voor nadere informatie over de manier waarop deze niveaus worden vastgesteld, zie <http://www.oecd.org/pisa/test/>

² PIAAC verwijst naar het "Programme for the International Assessment of Adult Competencies" (programma voor de internationale beoordeling van de competenties van volwassenen) van de OESO. Voor nadere informatie over de manier waarop deze niveaus worden vastgesteld, zie <http://www.oecd.org/skills/piaac/>

³ Iemand wordt als slecht presterend beschouwd wanneer zijn of haar score op een van de PISA-testgebieden (lezen, wiskunde of natuurwetenschappen) lager is dan bekwaamheidsniveau 2.

wiskunde: ongeveer 22 % op EU-niveau. Slechts drie lidstaten bevinden zich onder de benchmark van 15 %⁴, ook al konden twaalf lidstaten hun percentages tussen 2012 en 2015 verlagen (zie Figuur 1).

De resultaten voor geletterdheid op het gebied van lezen en natuurwetenschappen zijn lichtjes beter, maar in de loop der tijd aanzienlijk verslechterd.

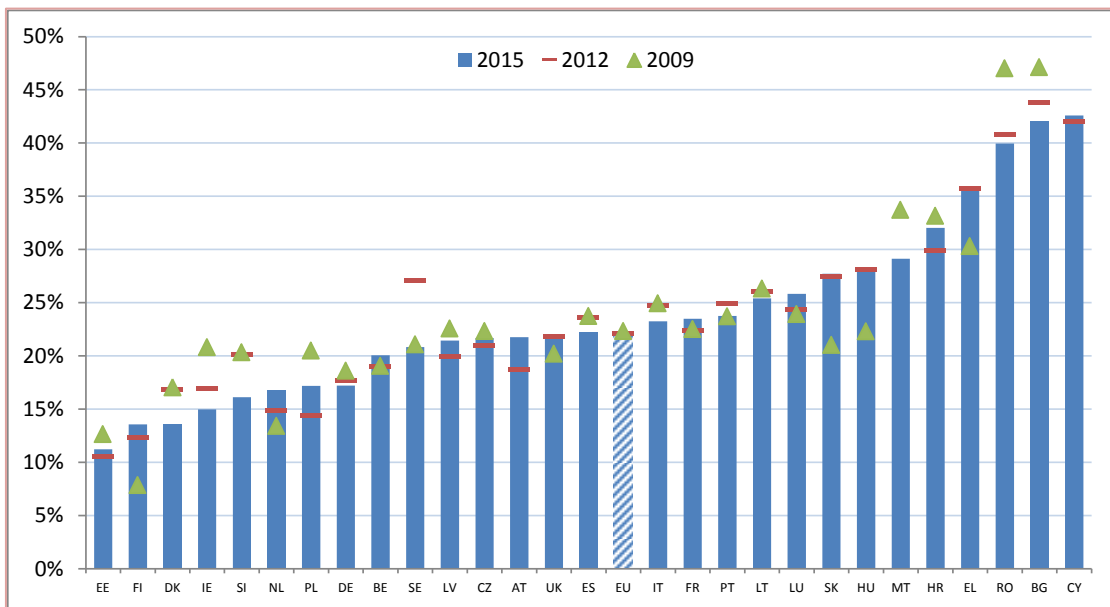
Bulgarije, Roemenië en Cyprus scoren slecht op alle drie de gebieden, met name op wiskunde met meer dan 40 % slecht presterende leerlingen. In grote lijnen hebben de landen met relatief minder slecht presterende leerlingen ook een hoger percentage "toppresteerders" in PISA-testen, d.w.z. personen op niveau 5 of hoger, wat eerder duidt op onderwijs- en opleidingsstelsels die in het algemeen beter presteren dan op een bewuste keuze om uitmuntendheid boven gelijkheid te stellen.

De doeltreffendheid van onderwijsstelsels bij het terugdringen van ongelijkheden laat nog te wensen over. Het percentage jongens dat slecht presteert op lezen is veel hoger dan het percentage meisjes (23,5 % tegenover 15,9 %), al lijken die verschillen in een later stadium te verdwijnen (zoals uit de PIAAC-gegevens over 16- tot 24-jarigen blijkt). In de twee andere basisvaardigheidsgebieden komen de prestaties van jongens en meisjes meer overeen. Sociaaleconomische achtergrond blijft een van de belangrijkste determinanten voor de verwerving van vaardigheden op school. Het verschil in het aantal leerlingen dat slecht presteert op natuurwetenschappen tussen leerlingen uit de laagste 25 % van de sociaaleconomische klasse en die uit de hoogste 25 % is groot (Figuur 2).

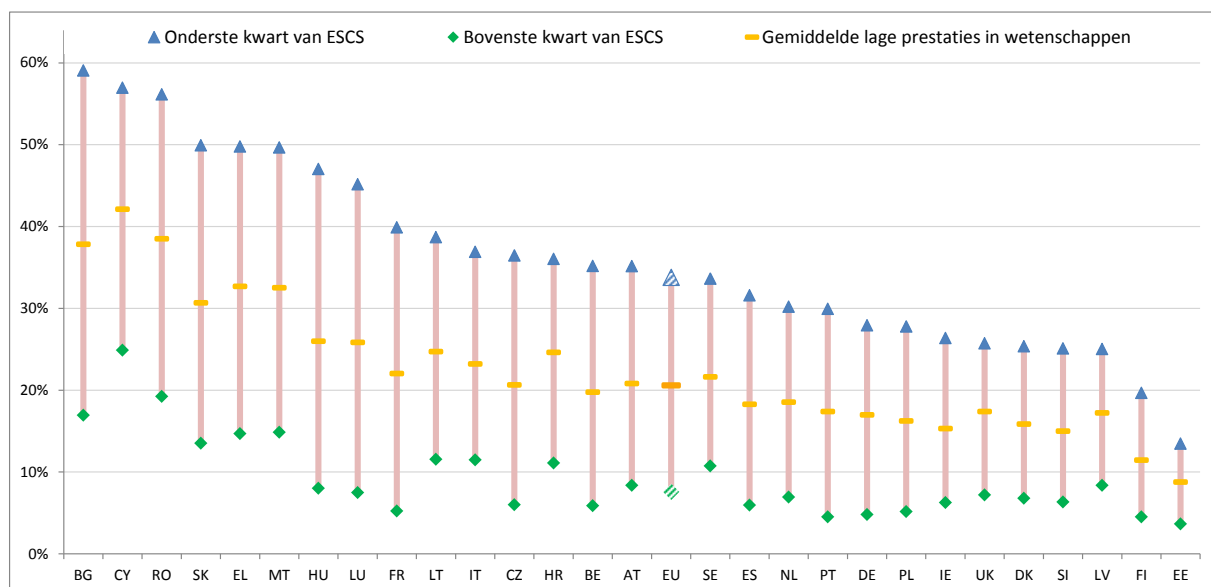
⁴ Binnen het Strategisch kader voor Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en opleiding ("ET 2020") zijn de lidstaten overeengekomen dat het percentage slecht presterende 15-jarigen op het gebied van lezen, wiskunde en natuurwetenschappen in 2020 onder de 15 % moet liggen.

Figuur 1 – Percentage leerlingen dat slecht presteert op wiskundige vaardigheden in PISA, bepaalde jaren

Bron: OESO (PISA).

Figuur 2 – Impact van de sociaaleconomische achtergrond op de prestaties voor wiskunde, 2012

Bron: OESO (PISA).

Het feit dat de Europese onderwijs- en opleidingsstelsels niet de meest basale vaardigheden aanbieden aan 20 % van de leerlingen gaat gepaard met hoge alternatieve kosten. Dit benadrukt niet alleen de omvang van de uitdaging om de prestaties van onderwijs- en opleidingsstelsels te verbeteren, maar ook de enorme potentiële winst in termen van gestegen groei en werkgelegenheid als dit percentage

leerlingen, dat waarschijnlijk met ernstige inzetbaarheidsproblemen te maken zal krijgen, zou worden verlaagd.

Bij volwassenen in de beroepsgeschikte leeftijd (16 tot 65 jaar) in de EU-landen die aan de PIAAC-enquête deelnamen, scoorde gemiddeld 43 % een gemiddeld tot hoog op lees- en schrijfvaardigheid (niveau 3 tot en met 5). Dit is ruim onder het OESO-gemiddelde (49 %).

Ook heeft een op de vijf volwassenen in de deelnemende EU-landen een beperkte lees- en schrijfvaardigheid. Voor rekenvaardigheid is dit zelfs een op vier. Op het gebied van zeer hoge vaardigheden is slechts een handvol lidstaten in staat de prestaties van de beste landen die geen lid zijn van de Unie, zoals Japan, te evenaren. De scores van andere grote niet-Europese economieën, zoals Canada en de Verenigde Staten, zijn vergelijkbaar met die van een groot aantal EU-landen.

Er bestaan echter aanzienlijke verschillen in de verspreiding van vaardigheden in de lidstaten van de Unie. In grote lijnen kunnen er drie groepen landen worden onderscheiden:

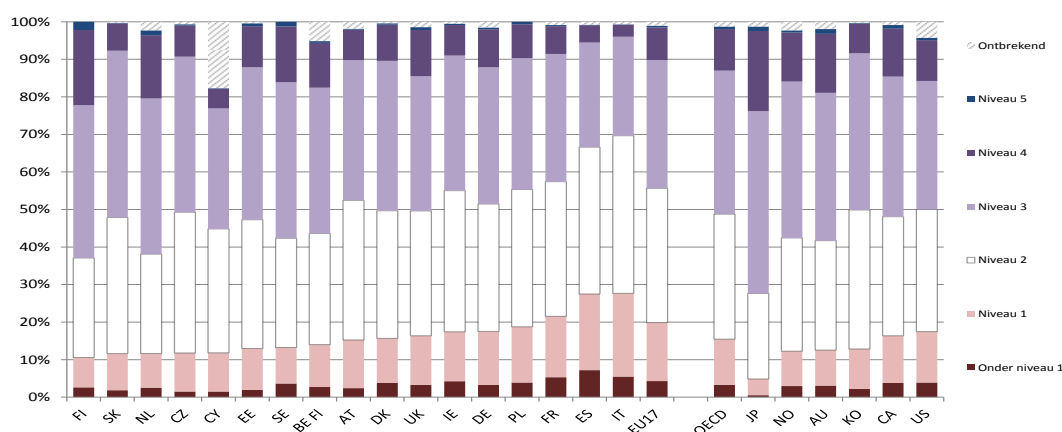
- 1) landen met een hoog aantal gemiddeld tot hoog presterende volwassenen en een laag aantal slecht presterende (zoals Nederland, Finland, Zweden en Vlaanderen in België);
- 2) landen met resultaten die niet significant verschillen van het OESO-gemiddelde; en

- 3) landen met relatief weinig gemiddeld tot hoog presterenden en een zeer hoog aantal slecht presterenden (Spanje en Italië).

Terwijl het in sommige landen met name de oudere leeftijdsgroepen zijn die zeer lage vaardigheidsniveaus laten zien, lijken in andere landen ook de jongere leeftijdsgroepen tamelijk slecht te presteren (bv. Cyprus en het Verenigd Koninkrijk). Daarnaast bevestigen de enquêteresultaten dat er een sterk verband bestaat tussen het vaardigheidsniveau en de opleiding van de ouders en de migrantenstatus, hoewel de mate ervan in alle landen verschilt.

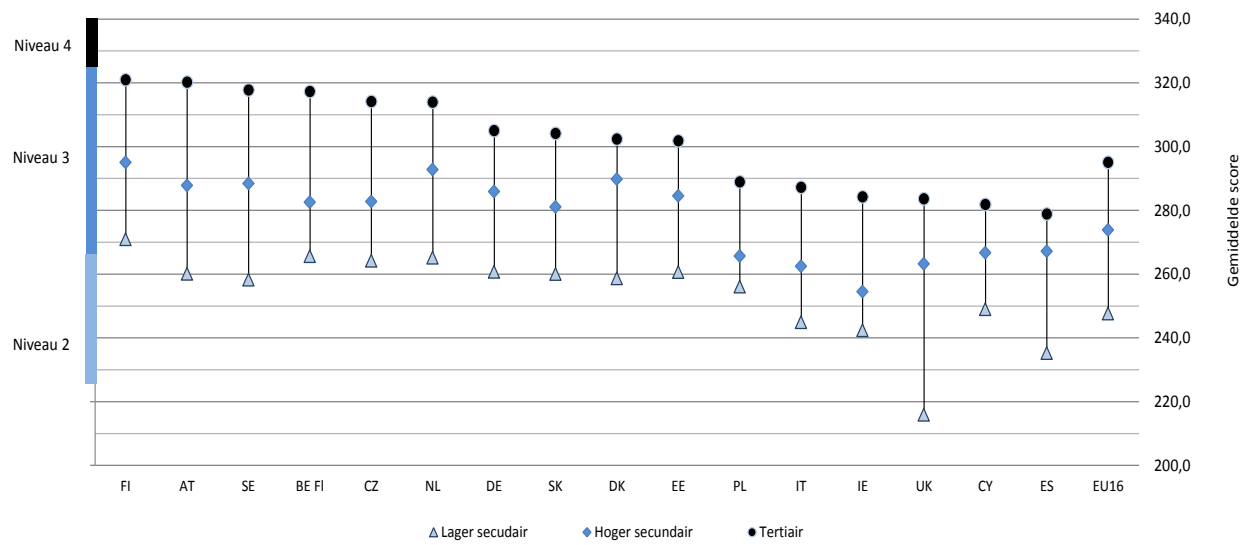
Uit de PIAAC-resultaten blijkt ook dat er grote verschillen zijn tussen de landen met betrekking tot het gemiddelde vaardigheidsniveau van personen die een vergelijkbare opleidingsgraad hebben. Zo beschikken jongeren in Finland, Nederland of Zweden die enkel een hoger secundair diploma hebben gemiddeld over meer vaardigheden dan jongeren met een universitaire graad in Spanje of Cyprus.

Figuur 3 — Percentage van de bevolking tussen 16 en 65 jaar voor elk lees- en schrijfvaardigheidsniveau, 2012

Bron: OESO (PIAAC). Opmerking: Landen geordend volgens percentage waarbij niveau 1 en lager zijn samengevoegd. Ontbrekend: test niet afgelegd.

Figuur 4 — Gemiddelde lees- en schrijfvaardigheid (16- tot 29-jarigen) naar onderwijsniveau, 2012

Bron: OESO (PIAAC). Opmerking: landen gerangschikt volgens gemiddelde score op het niveau van hoger onderwijs.

2.2. Transversale vaardigheden

Nieuwe manieren van werken en het vaker wisselen van baan (uit noodzaak of door kans) vergen vaardigheden op een breder gebied. Transversale⁵ vaardigheden zijn de vaardigheden die van belang zijn bij het vinden van een baan of beroep op een ander terrein dan op het huidige of vroegere terrein. Op dit moment maakt 40 % van de werkgevers melding van problemen bij het vinden van mensen met de juiste vaardigheden, waarbij een groot aantal van hen de nadruk legt op een gebrek aan transversale vaardigheden⁶ bij de sollicitanten.

Meer dan de helft van de werknemers in de Unie gebruikt voor zijn werk vreemde talen (hoewel dergelijke vaardigheden doorgaans specifiek bij een bepaalde subcategorie van banen behoren). Slechts 42 % van de adolescente leerlingen beschikt echter over een goede beheersing van zijn eerste vreemde taal⁷.

Hoewel werkgevers werknemers waarderen die initiatief nemen en in staat zijn zich aan te passen aan uitdagingen en veranderende

omgevingen⁸, is het niveau van ondernemersvaardigheden onder de bevolking van de Unie nog steeds redelijk laag. In slechts een handvol lidstaten denkt meer dan de helft van de volwassenen dat zij over de vereiste vaardigheden en kennis beschikken om een bedrijf op te richten⁹.

Bovendien gaat slechts de helft van de EU-bevolking boven de 15 jaar akkoord met de stelling dat hun schoolopleiding heeft bijgedragen tot de ontwikkeling van een zin voor initiatief en een zekere ondernemerszin (zie Figuur 5)¹⁰.

2.3. Mismatch in vaardigheden

Een mismatch in vaardigheden verwijst naar een discrepantie tussen de gevraagde en aangeboden vaardigheden op de arbeidsmarkt. Met andere woorden: een situatie waarin de door werkgevers gevraagde vaardigheden verschillen van de vaardigheden die door werkzoekenden of werknemers worden aangeboden. Als een mismatch in vaardigheden, die verschillende vormen kan aannemen, lange tijd aanhoudt, kan dit op korte en lange termijn leiden tot economisch en sociaal verlies voor mensen, werkgevers en de samenleving.

Beleidsmakers en academici hebben aan onderstaande drie aspecten aandacht besteed:

- 1) de mismatch in vaardigheden op macro-economisch niveau, verwijzend naar de discrepantie in vaardigheden tussen de aangeboden banen en de pool van mensen zonder werk op de verschillende kwalificatieniveaus;
- 2) het tekort aan specifieke vaardigheden, verwijzend naar het feit dat werkgevers geen werknemers

---

⁵ De vaardigheden waar personen over beschikken en die van belang zijn voor andere banen en beroepen dan degene die zij nu uitoefenen of onlangs hebben uitgeoefend. Die vaardigheden kunnen ook zijn verworven door middel van niet-werkgerelateerde of recreatieve activiteiten of door het volgen van onderwijs of een opleiding. Meer in het algemeen zijn dit vaardigheden die zijn aangeleerd in een bepaalde context of om een specifieke situatie of een specifiek probleem het hoofd te bieden en die naar een andere context kunnen worden overgedragen.

⁶ OESO/Europese Unie, *The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-Employment and Entrepreneurship*, OECD Publishing, 2015.

⁷ EU Skills Panorama (2014) Foreign languages Analytical Highlight, voorbereid door ICF GHK en Cedefop voor de Europese Commissie.

---

⁸ OESO/Europese Unie, *The Missing Entrepreneurs 2015: Policies for Self-Employment and Entrepreneurship*, OECD Publishing, 2015.

⁹ Kelley D., Singer S., Herrington M., *2015/16 Global Report*, Global Entrepreneurship Monitor.

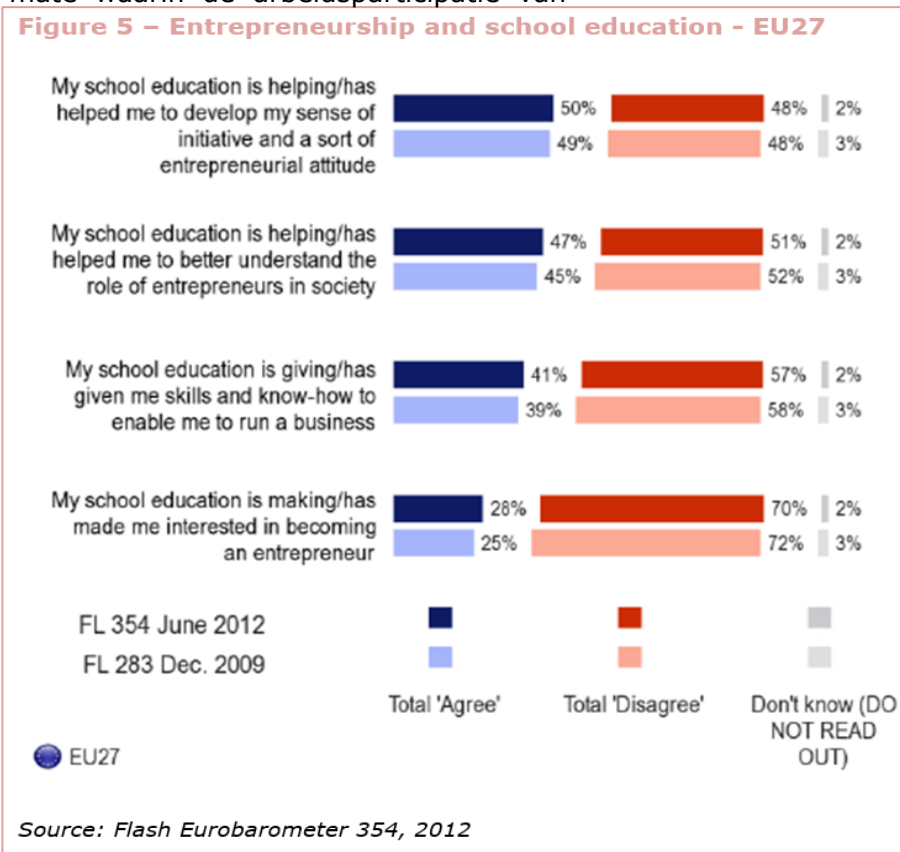
¹⁰ Europese Commissie, *Flash Eurobarometer 354, Entrepreneurs in the EU and beyond*, 2012.

kunnen vinden die over een specifieke vaardigheid beschikken of een specifiek beroep uitoefenen; en

3) de mismatch in vaardigheden op de werkplek, verwijzend naar de verschillen tussen de individueel aangewende vaardigheden en de vaardigheden die nodig zijn om het werk te kunnen uitvoeren¹¹. In het kader van het Europees semester kunnen macro-economische indicatoren van een mismatch in vaardigheden van groter nut zijn, aangezien ze betrouwbaarder en met grotere regelmaat beschikbaar zijn en vanwege hun sterke relatie met belangrijke beleidsoverwegingen zoals langdurige of structurele werkloosheid.

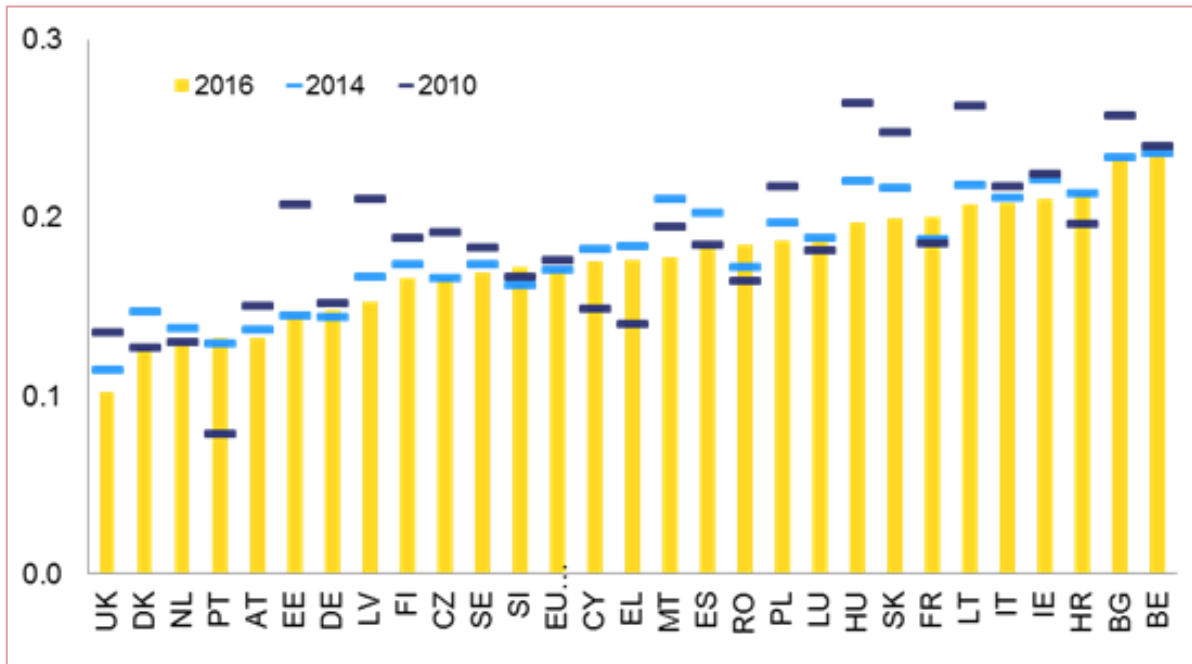
de verschillende vaardigheidsgroepen (hoogopgeleid, middelbaar opgeleid, laagopgeleid) verschilt van de arbeidsparticipatie van de gehele bevolking voor een bepaald land en jaar. Hoe groter het verschil (relatieve spreiding), hoe groter de mismatch in vaardigheden op macro-economisch gebied. Figuur 6 toont hoe de EU-lidstaten zich in dit verband tot elkaar verhouden. België, Bulgarije, Kroatië, Ierland en Italië kennen een zeer hoge spreiding van de arbeidsparticipatie. In de meeste gevallen wordt dit veroorzaakt door een lage arbeidsparticipatie van de laagopgeleiden (met name in verhouding tot de hoogopgeleide werknemers). Hoewel er meer diepgaand landenspecifiek onderzoek nodig is om inzicht te krijgen in de onderliggende factoren, is het ook nuttig om de trends over een langer tijdvak te bestuderen.

Een manier om de mismatch in vaardigheden op macro-economisch niveau te meten, is te kijken naar de mate waarin de arbeidsparticipatie van

¹¹ Voor een uitgebreider overzicht, zie Kiss, A. and Vandeplas, A. (2015) Measuring Skills Mismatch. Analytical Webnote 7/2015, DG EMPL.

Figuur 6 – Relatieve spreiding van arbeidsparticipatie per opleidingsniveau

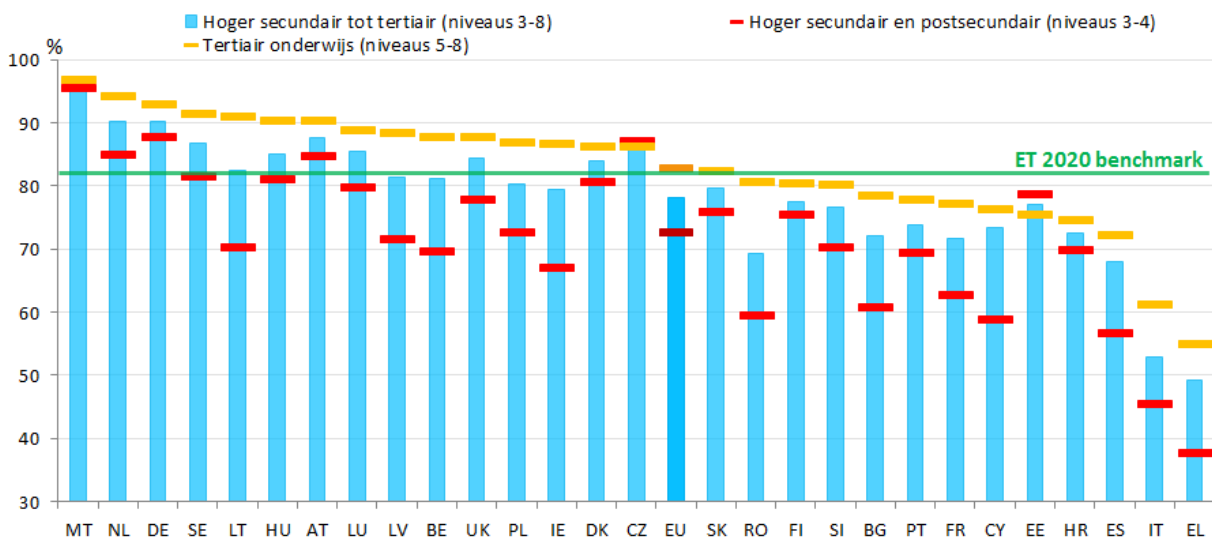

Bron: Eigen berekeningen op basis van Eurostat. Jaarlijks gemiddelde op basis van het gemiddelde van vier kwartalen.

Hoewel de resultaten op de arbeidsmarkt tijdens de crisisperiode ook voor hoger opgeleiden zijn verslechterd, zorgt het voorzien van jongeren van relevante kennis, vaardigheden en werkhoudingen er nog steeds voor dat de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt gemakkelijker verloopt. In Figuur 7

wordt het percentage jonge, onlangs afgestudeerden met een baan afgezet tegen de door de Raad in 2012 vastgestelde benchmark waarin ten minste 82 % van de jonge, onlangs afgestudeerden uiterlijk in 2020 een baan moet hebben.

Figuur 7 – Inzetbaarheid: arbeidsparticipatie van onlangs afgestudeerden in de leeftijd van 20 tot 34 jaar, 2016

Bron: Arbeidskrachtenenquête van Eurostat

De arbeidsparticipatie van jonge, onlangs afgestudeerden in de gehele EU is in 2016 verder gestegen tot 78,2 %, wat een consolidatie betekent van het recente geleidelijke herstel. De arbeidsparticipatie van afgestudeerden in het hoger secundair onderwijs is in 2013 met 3,2 procentpunt gestegen, terwijl de participatie van hoger opgeleiden met 2,1 procentpunt is gestegen. Ten opzichte van afgestudeerden uit het secundair onderwijs hebben jongeren met een hogere opleiding dus een voordeel van 10 procentpunt bij het vinden van werk. Dit voordeel bestaat in alle lidstaten, behalve in Estland en Tsjechië.

Ten aanzien van beroepsonderwijs en -opleiding blijkt uit feitenmateriaal van een door JRC¹² uitgevoerd onderzoek dat in een groot aantal EU-landen de arbeidsparticipatie van leerlingen die hoger secundair onderwijs hebben afgerond met een op beroepsonderwijs en -opleiding gericht leertraject hoger is dan bij hun tegenhangers die een dergelijk leertraject niet hebben gevolgd. Tevens is een lager percentage uit deze groep werkloos of inactief¹³. Onderzoek van de OESO¹⁴ bevestigt dat het volgen van beroepsonderwijs en -opleiding op het niveau van hoger secundair onderwijs en tweede fase voortgezet onderwijs de kans op het vinden van een baan vergroot (Figuur 9), maar met een enigszins lager uurloon.

De verschillen zijn klein, met name als we genderaspecten in aanmerking nemen. Op ISCED-niveau 5 biedt een

---

¹² JRC CRELL (2015): Education and youth labour market outcomes: the added value of VET. Technische briefing; gebaseerd op een speciaal door Eurostat verstrekt uittreksel van LFS over het derde kwartaal van 2014.

¹³ Gemeten in verhouding tot het aantal werkende personen in de leeftijd van 20 tot 34 jaar met als hoogste opleidingsniveau hoger secundair onderwijs of tweede fase voortgezet onderwijs (ISCED-niveau 3 en 4).

¹⁴ OECD (2015): The effects of vocational education and training on adult skills and wages. Wat kunnen we leren uit PIAAC?

academische opleiding grote voordelen met betrekking tot inkomsten en werk.

3. BEPALING VAN BELEIDSINSTRUMENTEN OM DE UITDAGINGEN AAN TE PAKKEN

Voldoende investeringen in onderwijs en structurele hervormingen die de efficiëntie en doeltreffendheid van onderwijs- en opleidingsstelsels vergroten, kunnen de **basisvaardigheden** verbeteren. Om de incidentie van slecht presterenden onder jongeren te verlagen, moeten inclusieve beleidsmaatregelen tevens gericht zijn op het verbeteren van de resultaten van leerlingen met een kansarme sociaaleconomische achtergrond of een verschillende taalachtergrond.

Initieel beroepsonderwijs en -opleiding is belangrijk voor het ontwikkelen van functiespecifieke en transversale vaardigheden, waardoor de overgang naar de arbeidsmarkt en het bijhouden en actualiseren van de personeelsvaardigheden mogelijk wordt gemaakt. Elk jaar volgen meer dan 13 miljoen jongeren een leertraject binnen het beroepsonderwijs en de beroepsopleiding. Toch wijzen de prognoses op de arbeidsmarkt op een dreigend tekort aan afgestudeerden uit beroepsonderwijs en -opleiding in verschillende lidstaten¹⁵.

De overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt verloopt meestal soepeler bij mensen die onlangs een opleiding op het niveau van hoger secundair onderwijs of tweede fase voortgezet onderwijs met beroepskwalificaties hebben afgerond. Ook is hun arbeidsparticipatie groter dan die van leerlingen die een algemeen leertraject op een vergelijkbaar onderwijsniveau hebben afgerond. Desondanks is beroepsonderwijs en -opleiding voor veel jongeren en hun ouders nog steeds

---

¹⁵ Europees Parlement (2015), *Labour market shortages in the European Union* (<http://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/home.html>)

minder aantrekkelijk dan een academisch leertraject.

In feite kan de aantrekkelijkheid van leertrajecten binnen beroepsonderwijs en -opleiding en het belang ervan voor de arbeidsmarkt nog aanzienlijk worden verbeterd. Het potentieel van werkplekleren wordt door een onvoldoende aantal leertrajecten in de lidstaten ten volle benut. Ook zijn er nog steeds onvoldoende mogelijkheden voor doorstroming vanuit beroepsonderwijs en -opleiding naar het hoger onderwijs.

Vanuit het oogpunt van kwaliteit moet elke student uit beroepsonderwijs en -opleiding voorbereid zijn op het leven en werken in een steeds meer geglobaliseerde samenleving, onder andere door het leren van vreemde talen.

Ongeveer 50 % van de EU-studenten in het hoger secundair onderwijs en het tweede fase en korte-cyclus voortgezet onderwijs volgt beroepsonderwijs of een beroepsopleiding. Hierdoor is beroepsonderwijs -en opleiding een essentiële bron van vaardigheden en competenties voor de economieën van de Unie.

Het is daarom van essentieel belang dat de onderwijsstelsels voor initieel beroepsonderwijs en initiële beroepsopleiding passende basis-, transversale en beroepsvaardigheden aanbieden die met de behoeften van

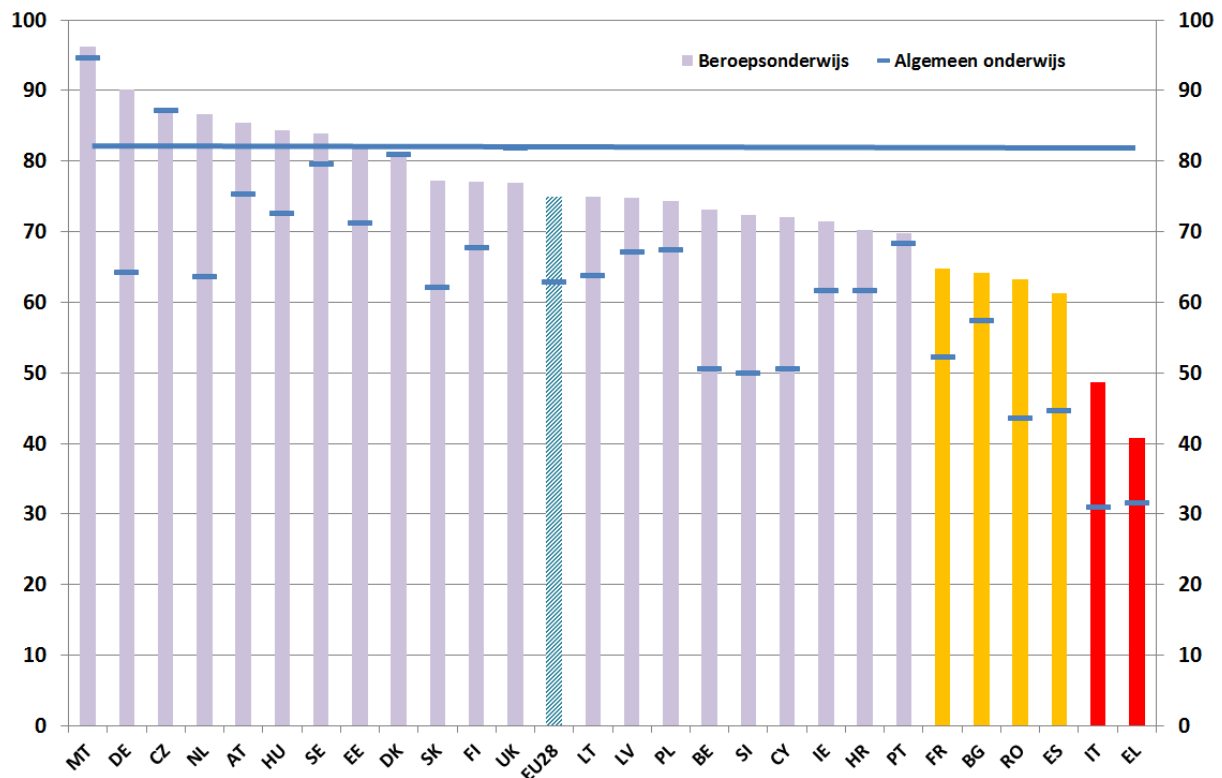
werkgevers overeenkomen. Ook moeten zij de studenten aanzetten tot een leven lang leren en helpen omgaan met de overgang van onderwijs naar de arbeidsmarkt en de overgang van de ene baan naar de andere of van werkloosheid naar de arbeidsmarkt.

Het belang van onderwijs voor de arbeidsmarkt, de arbeidsparticipatie van jongeren en de overgang van onderwijs naar de arbeidsmarkt zijn in de afgelopen jaren de belangrijkste aandachtspunten van het economisch en sectorieel beleid geweest.

Voor degenen die hun initiële opleiding afronden op het niveau van secundair of tweede fase voortgezet onderwijs, verloopt de overgang naar de arbeidsmarkt van leerlingen uit beroepsonderwijs en -opleiding stelselmatig beter dan voor degenen die over een kwalificatie van een algemeen leertraject in het hoger secundair onderwijs of tweede fase voortgezet onderwijs beschikken en die niet naar het hoger onderwijs doorstromen.

In 2016 bedroeg de totale arbeidsparticipatie van jongeren met een afgeronde opleiding in beroepsonderwijs en -opleiding in de EU 75 %. Hun resultaten op het gebied van werk waren dus beter dan bij degenen met een onlangs afgeronde opleiding in een algemeen leertraject van een hogere secundaire opleiding (62,9 %) (Figuur 8).

Figuur 8 - Arbeidsparticipatie van leerlingen die onlangs hoger secundair of tweede fase voortgezet onderwijs hebben afgerond, 2016

Bron: Eurostat (LFS, 2016) Online gegevenscode: Edat_lfse_24.

De indicator geeft de arbeidsparticipatie weer van personen van 20 tot 34 jaar die 1 tot 3 jaar voor de enquête een opleiding hebben afgesloten met een diploma van hoger secundair onderwijs (ISCED 3) of tweede fase voortgezet onderwijs (ISCED 4) ten opzichte van de bevolking in dezelfde leeftijdsgroep die momenteel niet deelneemt aan andere formele of niet-formele onderwijs- of opleidingsactiviteiten.

In het algemeen wijst dit erop dat beroepsonderwijs en -opleiding globaal genomen een goede keuze is voor jongeren die niet van plan zijn naar het hoger onderwijs door te stromen. Maar gemiddelde resultaten verbloemen ook dat er tussen de verschillende landen een zekere mate van ongelijkheid bestaat die tevens aangeeft dat er ruimte is om de kwaliteit van beroepsonderwijs en -opleiding te verbeteren in die landen waarvan de resultaten van beroepsonderwijs en -opleiding lager liggen dan het gemiddelde in de Unie.

Het absolute aantal studenten uit beroepsonderwijs en -opleiding en hun aandeel in het totale aantal studenten in het hoger secundair onderwijs in de EU is in de afgelopen jaren gestaag gedaald.

Het totale aantal leerlingen uit het initieel beroepsonderwijs en de initiële beroepsopleiding op het niveau van hoger secundair onderwijs in de EU is sinds 2013 met ongeveer 500 000 gedaald (4,7 %), tot 10 309 154 in 2015. Deze neerwaartse trend was duidelijk aanwezig in alle vier de landen met het hoogste aantal leerlingen uit beroepsonderwijs en -opleiding, die meer dan 50 % van alle leerlingen uit beroepsonderwijs en -opleiding in de EU vertegenwoordigen.

Het relatieve percentage leerlingen uit beroepsonderwijs en -opleiding daalde daarom van 48,9 % in 2013 tot 47,3 % in 2015.

Er bestaat echter een grote mate van variatie tussen landen in termen van de absolute en relatieve omvang van hun onderwijsstelsels voor beroepsonderwijs en -opleiding. Dit komt deels voort uit de verscheidenheid aan leertrajecten binnen het beroepsonderwijs en de beroepsopleiding die in de verschillende landen worden aangeboden.

Verscheidene lidstaten hebben een relatief hoog percentage jongeren dat voor het algemene hoger secundaire opleidingstraject kiest, maar niet naar

het hoger onderwijs doorstroomt (Figuur 9).

Een groot aantal van deze jongeren suggereert dat er ruimte is om hun mogelijkheden aan te bieden voor het verwerven van een beroepskwalificatie op het niveau van secundair onderwijs, tweede fase onderwijs of hoger onderwijs.

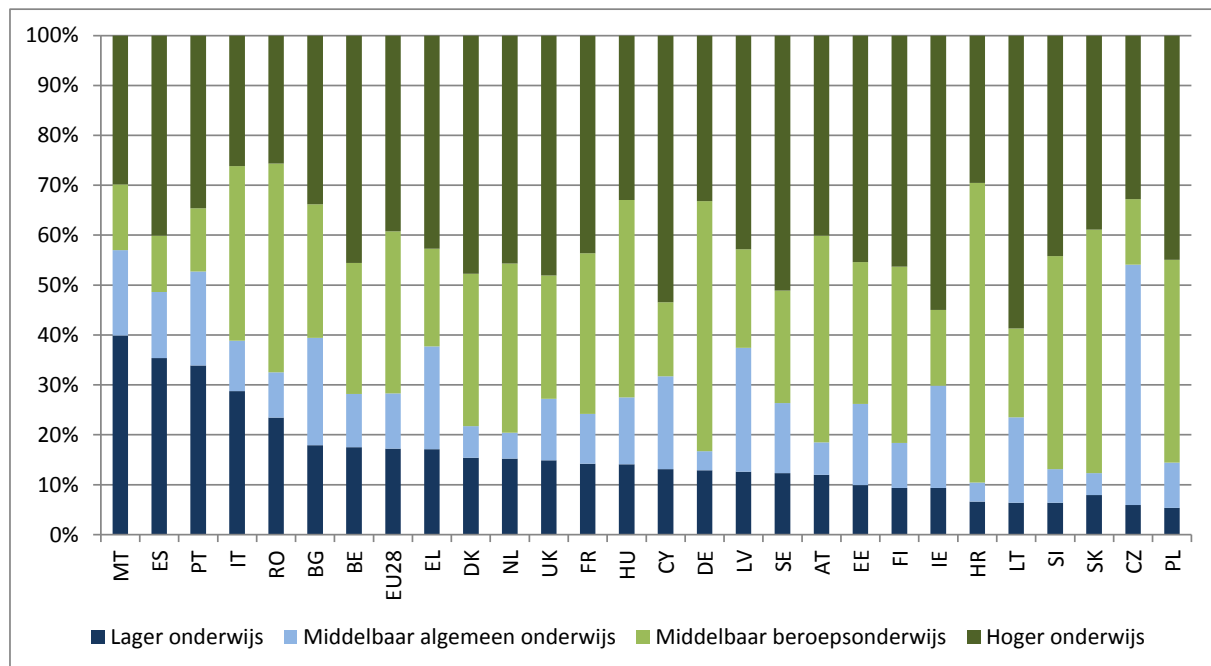
Er zijn verschillende manieren waarop de lidstaten de verlenging van het initieel beroepsonderwijs en de initiële beroepsopleiding kunnen benaderen, rekening houdend met de vraag naar verschillende kwalificaties op de arbeidsmarkt. Het vergroten van de aantrekkingskracht en het verbreden van het aanbod aan hoger secundair beroepsonderwijs en hoger secundaire beroepsopleiding is met name nuttig voor landen met een hoog percentage voortijdige schoolverlaters. In die landen kan beroepsonderwijs en -opleiding een belangrijke bijdrage leveren aan het verhogen van het onderwijsniveau.

Voor landen met een hoog percentage leerlingen uit het algemeen hoger secundair onderwijs dat niet naar het hoger onderwijs doorstroomt, kan de verbreding van het aanbod aan tweede fase voortgezet beroepsonderwijs en -opleiding of korte-cyclus voortgezet beroepsonderwijs en -opleiding een bruikbare optie zijn.

Om de hardnekkige werkloosheid onder jongeren aan te pakken, moeten de lidstaten ook mogelijkheden voor volwassenenonderwijs aanbieden, die jongeren die het initiële onderwijs al verlaten hebben in staat stellen opnieuw onderwijs of een opleiding te volgen.

De uitdaging zou bijvoorbeeld kunnen worden aangepakt door het ESF meer gericht te gebruiken, met name omdat is geconstateerd dat opleidingen voor werklozen in de periode van 2007 tot 2013 een van de meest doeltreffende actiegebieden van het ESF was (alinea 3.5).

Figuur 9 – Onderwijsniveau van jongvolwassenen in de leeftijd van 30 tot 34 jaar, 2016

Bron: Eurostat, LFS, 2016 [edat_lfs_9914]

Opmerking: De indicator toont het hoogst behaalde onderwijsniveau van 30- tot 34-jarigen.

Het stelsel van beroepsonderwijs en -opleiding heeft als voordeel dat het mensen in staat stelt vaardigheden en competenties te ontwikkelen die rechtstreeks voor de arbeidsmarkt van belang zijn. Er bestaan verschillende instrumenten die ervoor zorgen dat scholen en opleidingscentra in het beroepsonderwijs relevante en geactualiseerde opleidingen voor bepaalde beroepen aanbieden. Een van die instrumenten is het betrekken van de particuliere sector bij het ontwerp en de beoordeling van onderwijsprogramma's, van normen voor beroepsbekwaamheid en van de toetsing van leerlingen. Daarnaast is een van meest eenvoudige manieren om ervoor te zorgen dat de door de leerlingen verworven vaardigheden voor de arbeidsmarkt relevant zijn, dat een gedeelte van de opleiding buiten de schoolmuren plaatsvindt, bijvoorbeeld in een werkervaringsplaats.

Het best bekende voorbeeld om beroepsonderwijs en -opleiding op die manier te organiseren is de leerlingplaats. Een leerlingplaats is een formeel leertraject binnen het beroepsonderwijs en de beroepsopleiding waarin werkervaring (praktische

werkervaring op een werkplek) wordt afgewisseld met onderwijs op school (periodes van theoretisch/praktisch onderwijs in een school of opleidingscentrum)¹⁶. Die opleiding zou, na succesvolle afronding, tot een landelijk erkende kwalificatie moeten leiden.

Vaak bestaat er een contractuele relatie tussen de werkgever en de leerling, waarbij de leerling een salaris ontvangt in ruil voor de verrichte werkzaamheden.

Leerlingplaatsen zijn niet de enige mogelijke regeling om op de werkplek te leren. Er zijn andere, minder intensieve benaderingen voor het werkpleklernen, zoals beroepsonderwijs en -opleiding op school in combinatie met onderdelen voor opleiding op de werkplek, waarbij die onderdelen in het algemeen minder dan 50 % van de duur van het opleidingstraject vertegenwoordigen.

Daarnaast zijn er manieren om het leren op de werkplek op school te realiseren door daar ter plaatse leertrajecten aan te

¹⁶ Europese Commissie (2015) Apprenticeships — a form of work-based learning.

bieden met laboratoria, werkplaatsen, keukens, restaurants, praktijkkantoren, simulaties of opdrachten voor werkelijke ondernemersprojecten¹⁷.

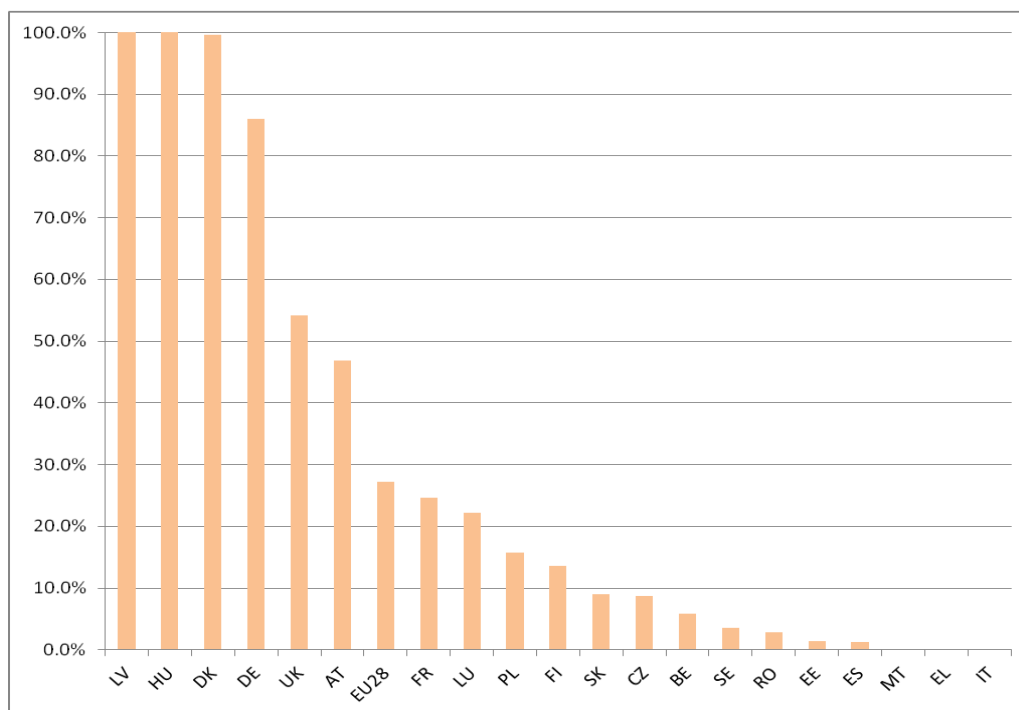
Vergelijkbare gegevens over de huidige status van leertrajecten op de werkplek in het initieel onderwijs- en opleidingsstelsel in de verschillende lidstaten zijn in beperkte mate beschikbaar.

Uit de beschikbare gegevens (Figuur 10) blijkt echter duidelijk dat de trajecten die werk en school combineren het meest in Letland, Denemarken, Hongarije en Duitsland voorkomen.

---

¹⁷ Europese Commissie (2013), Work-based learning in Europe: Practices and policy pointers
http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/alliance/work-based-learning-in-europe_en.pdf

Figuur 10 – Leerlingen in het initieel beroepsonderwijs en de initiële beroepsopleiding met een gecombineerde werk-schoolopleiding, 2015

Bron: Eurostat (UOE, 2015 [educ_uoe_enrs04]). De gegevens voor Malta, Griekenland en Italië ontbreken.

Gezien de brede consensus dat een bredere beschikbaarheid van hoogwaardige leerlingplaatsen een doeltreffend instrument zou zijn om in veel lidstaten de duurzame overgang van school naar werk te verbeteren, moeten de inspanningen om ondernemingen, met name kmo's, te overtuigen tijd en geld in jonge studenten te investeren, worden geïntensiveerd. Andere uitdagingen die moeten worden aangepakt zijn:

- het verzekeren van voldoende beschikbaarheid van gekwalificeerde opleiders;
- het vaststellen en uitvoeren van geschikte kwaliteitsborgingsstelsels; en
- het aantrekken en regelen van financiering en andere vormen van steun voor samenwerkingsovereenkomsten tussen instellingen voor beroepsonderwijs en -opleiding en bedrijven.

Volwassenenonderwijs en voortgezet beroepsonderwijs en -opleiding: in een snel veranderende werkomgeving moeten

volwassenen voortdurend hun vaardigheden bijschaven en verbeteren, zodat zij concurrerend en productief blijven. Stelsels voor volwassenenonderwijs moeten inspelen op een breed scala aan behoeften die door studenten, ondernemingen en de samenleving naar voren zijn gebracht. Zij moeten ervoor zorgen dat iedereen gemakkelijke en billijke toegang tot leermogelijkheden heeft. Met name degenen die het initieel onderwijs of de initiële opleiding hebben verlaten zonder ten minste het vaardigheidsniveau te behalen dat voor de hedendaagse economische en sociale omgeving vereist is, moeten de kans krijgen om die vaardigheden later in hun leven te verwerven. Door nascholing en omscholing kunnen volwassenen ervoor zorgen dat hun vaardigheden relevant en actueel blijven, niet alleen binnen de werkomgeving, maar ook met het oog op actieve participatie in de samenleving.

In veel lidstaten van de Unie hebben de volwassenen die al over een hoog vaardigheidsniveau beschikken, gewoonlijk ook een goede toegang tot leermogelijkheden zodat zij hun vaardigheden voortdurend kunnen

actualiseren en vernieuwen. Degenen die echter slechts over beperkte vaardigheden beschikken en voor wie de toegang tot onderwijs en opleiding dus het meest noodzakelijk is, komen gewoonlijk de grootste obstakels tegen bij de toegang tot leren. Daarom is de ondersteuning van volwassenen met lage basisvaardigheden of met lage kwalificaties tegenwoordig doorgaans opgenomen in de beleidsagenda's van de lidstaten, vaak als een onderdeel van hun onderwijs- en opleidingsbeleid.

In heel Europa financieren landen een breed scala aan onderwijs- en opleidingsleertrajecten, of financieren zij deze mee. In enkele gevallen gaan die trajecten gepaard met systemen om de vaardigheden te valideren, waaronder een evaluatie van de initiële vaardigheden, ondersteuning, begeleiding en voorlichtingscampagnes. Nog steeds beschikken in te veel gevallen te weinig volwassenen over de mogelijkheden om hoogwaardige en relevante opleidingstrajecten te volgen als nascholing of omscholing.

In 2016 heeft de Commissie, als onderdeel van het pakket van de vaardighedenagenda, voorgesteld een **vaardighedengarantie** vast te stellen als hulpmiddel bij het reageren op het

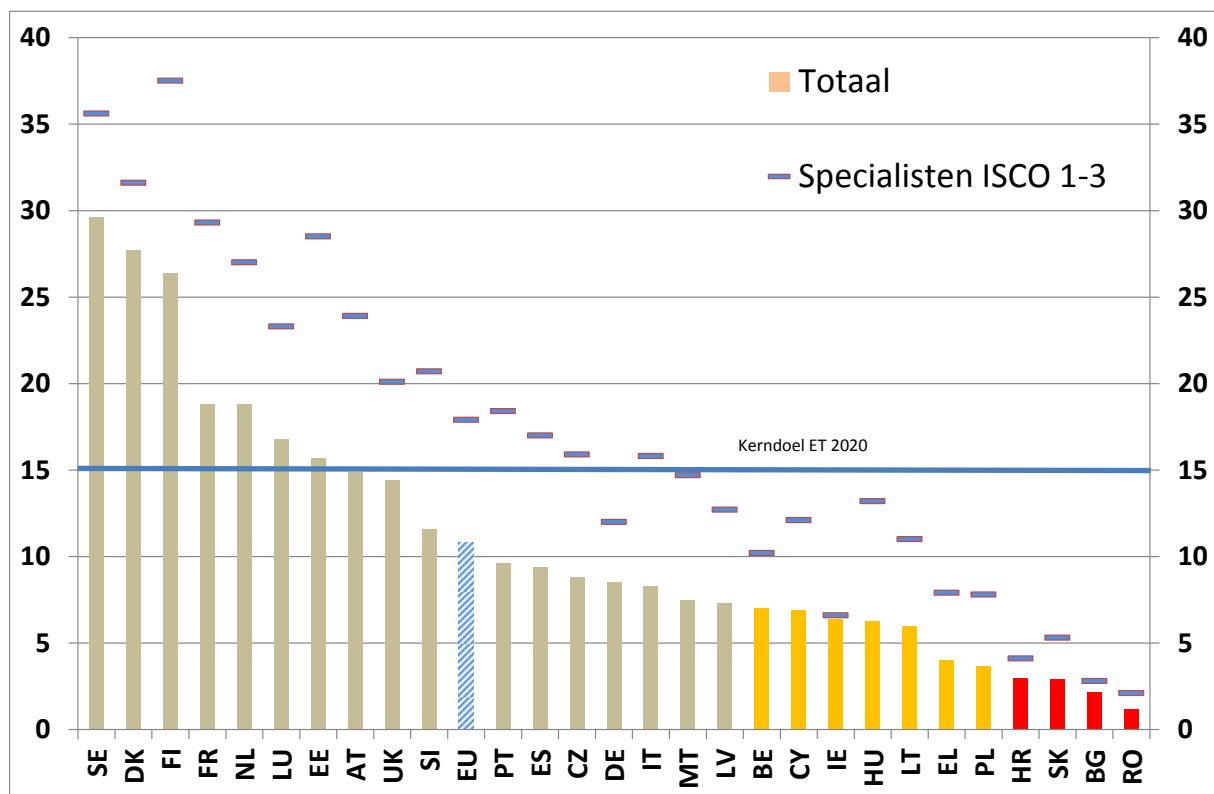
tekort aan vakmensen, ongelijkheid en de op de markt ontstane behoeften aan vaardigheden op een toenemend hoger niveau. Door middel van de vaardighedengarantie zorgen de lidstaten ervoor dat laagopgeleide volwassenen een nascholingstraject krijgen aangeboden dat hun de kans geeft:

- a) hun vaardigheden te laten beoordelen en eventuele tekortkomingen te laten vaststellen;
- b) een op maat gemaakt onderwijs- of opleidingspakket te ontvangen; en
- c) hun vaardigheden te laten valideren.

Onder de open coördinatiemethode in onderwijs en opleiding (ET 2020) zijn de lidstaten een uiterlijk in 2020 te bereiken doelstelling overeengekomen, waarbij ten minste 15 % van de volwassen bevolking (25 tot 64 jaar) aan het leerproces moet deelnemen. De gemiddelde prestatie in 2016 was echter slechts 10,8 %. Helaas is de deelname vaak lager voor mensen die na een periode van werkloosheid naar de arbeidsmarkt terugkeren, voor oudere mensen en mensen die in beroep zijn voor half- en laaggeschoolden werkzaam zijn – voor wie de noodzaak om hun vaardigheden te actualiseren en te verbeteren het grootst is.

Figuur 11 – Deelname volwassenen aan een leven lang leren (bevolking van 25 tot 64 jaar, in %, 2016)

Bron: Arbeidskrachtenenquête van Eurostat

Volledige transparantie en vergelijkbaarheid van kwalificaties in de gehele EU zal de lidstaten helpen vertrouwen te hebben in de kwaliteit van elkaars kwalificaties en zal de mobiliteit van studenten en werknemers vergemakkelijken. Hiertoe verwijzen de lidstaten in hun kwalificatieniveaus naar de acht niveaus van het Europees kwalificatiekader (EKK) en wordt op nieuw uitgereikte certificaten of diploma's het EKK-niveau en het niveau volgens het nationaal kwalificatiekader aangegeven.

De vaardigheden die buiten het formele onderwijs- en opleidingsstelsel worden verworven zijn vaak niet gedocumenteerd of formeel erkend. De lidstaten zijn overeengekomen om in 2018 nationale regelingen op te zetten voor de validatie van niet-formeel en informeel leren¹⁸. Ze

zijn met name overeengekomen alle werklozen een beoordeling van vaardigheden aan te bieden, idealiter binnen zes maanden nadat is vastgesteld dat die behoefte bestaat. Een beoordeling van vaardigheden helpt bij het beoordelen van de kennis, de vaardigheden en de competenties van iemand als voorbereiding op de validatie van niet-formele of informele leerresultaten en/of het plannen van een heroriëntering op de arbeidsmarkt of een opleidingsproject. Het is daarom met name relevant voor mensen met lagere kwalificaties, mensen zonder werk of voor wie dit dreigt, migranten, jongeren en degenen die hun carrière een nieuwe wending willen geven. De mogelijkheden die het meest geschikt zijn om buiten het formele onderwijs verworven vaardigheden te valideren zijn toegankelijk en leiden tot kwalificaties of gedeeltelijke kwalificaties.

Goed opgezette **systemen voor "skills governance"** kunnen een hulpmiddel zijn voor het opbouwen en optimaliseren van de vaardigheden en competenties

¹⁸ Overeenkomstig de Aanbeveling van de Raad betreffende de validatie van niet-formeel en informeel leren (2012/C 398/01).

van de huidige en toekomstige beroepsbevolking. Doeltreffende systemen zijn gebaseerd op een gedegen inzicht in vaardigheden via solide mechanismen voor de beoordeling en prognose van en anticipatie op vaardigheden. Deze informatie levert een bijdrage aan het richting geven aan beleid op het gebied van onderwijs en opleiding en aan diensten voor beroepsoriëntatie.

De Commissie heeft de uitdagingen op het gebied van digitale vaardigheden in de EU aangepakt door middel van haar initiatief voor een grote coalitie voor digitale banen¹⁹ en heeft een gemeenschappelijk **Europees kader voor digitale competenties** ontwikkeld waarin is beschreven welke digitale vaardigheden alle burgers tegenwoordig nodig hebben. Dit competentiekader en het bijbehorende beoordelingsinstrument worden door de lidstaten gebruikt bij de ontwikkeling van hun onderwijsprogramma's, leerresultaten of lerarenopleiding.

Vergelijkbare werkzaamheden zijn uitgevoerd om een **Europees referentiekader voor ondernemerschap** (Entrecomp) te ontwikkelen, dat kan worden gebruikt als een basis voor de ontwikkeling van leerprogramma's en -activiteiten die ondernemerschap als competentie stimuleren.

Ook ondersteunt de Commissie het opzetten van Europese allianties voor sectorale vaardigheden om strategieën voor de vaardigheden per bedrijfstak te ontwerpen, om te anticiperen op de behoefte aan vaardigheden in specifieke bedrijfstakken en om het vermogen van de stelsels voor beroepsonderwijs- en opleiding om op die behoeften te reageren te versterken. De allianties voor sectorale vaardigheden beogen een hulpmiddel te zijn bij het aanbieden van nieuwe vaardigheden in strategische bedrijfstakken die nodig zijn voor het bereiken van de Europese doelstellingen voor groei en banen, concurrentie-

vermogen, energie en klimaatverandering. Bijvoorbeeld: de alliantie voor hernieuwbare energie en groene technologieën zal tekorten en mismatches in vaardigheden aanpakken om de leidende rol van Europa in de wereld op het gebied van hernieuwbare energie te waarborgen en de overgang naar een moderne koolstofarme economie met als middelpunt een koolstofvrij gemaakte economie te ondersteunen.

4. VERGELIJKING VAN DE STAND VAN ZAKEN IN DE LIDSTATEN

Ontwikkelen van vaardigheden: Beleidsmaatregelen die het voortijdig verlaten van onderwijs en opleiding tegengaan (zie de aparte factsheet over voortijdige schoolverlaters) ondersteunen tevens het doel dat alle jongeren ten minste een diploma halen, als een voorwaarde voor de verdere opbouw van vaardigheden in hoger onderwijs of voor de arbeidsmarkt.

Op het gebied van basisvaardigheden is door de lidstaten enige vooruitgang geboekt:

- in Bulgarije is de toegang tot kwaliteitsonderwijs verbeterd voor studenten met een kansarme achtergrond;
- in Portugal werken lokale overheden en groepen scholen samen bij de uitvoering van het nationale plan ter bevordering van succes op school;
- Ierland heeft specifieke streefcijfers vastgesteld voor lees-, schrijf- en rekenvaardigheid op kansarme scholen en relatief ambitieuze nationale streefcijfers voor laag- en hoog presterende leerlingen voor 2025;
- Tsjechië ondersteunt kleuter-, lagere en middelbare scholen in sociaal uitgesloten gebieden door de invoering en uitvoering van individuele integratieplannen; en
- Roemenië voert een ESF-project uit om hoog opgeleide leraren aan te trekken op kansarme scholen en is begonnen met de geleidelijke invoering van op competenties

¹⁹ Zie de factsheet over *Digitale vaardigheden en Banen*.

gebaseerde leerplannen in het lager secundair onderwijs.

Initieel beroepsonderwijs en -opleiding: onlangs afgestudeerden uit beroepsonderwijs en -opleiding lieten betere resultaten op het punt van werkgelegenheid optekenen dan degenen die onlangs in het hoger secundair onderwijs een algemeen georiënteerd leertraject hadden afgerond. Maar gemiddelde resultaten verbloemen ook dat er tussen de verschillende landen een zekere mate van ongelijkheid bestaat die tevens aangeeft dat er ruimte is voor de verbetering van de kwaliteit van beroepsonderwijs en -opleiding in die landen waarin de resultaten van beroepsonderwijs en -opleiding onder het gemiddelde van de Unie liggen (België, Griekenland, Spanje, Frankrijk, Italië, Letland en Roemenië). Verschillende lidstaten van de Unie (Tsjechië, Griekenland, Spanje, Malta en Portugal) hebben ook een relatief hoog percentage jongeren dat geen diploma hoger secundair onderwijs heeft of kiest voor algemeen hoger secundair onderwijs maar geen diploma hoger onderwijs behaalt.

Volwassenenonderwijs en vaardigheden van volwassenen: in zeven landen volgen meer volwassenen onderwijs dan de ET 2020-benchmark (15 %): Denemarken, Estland, Frankrijk, Luxemburg, Nederland, Finland en Zweden. De laagste participatie is in Bulgarije, Hongarije, Roemenië en Slowakije terug te vinden.

Transparantie en erkenning van vaardigheden en kwalificaties: tot nu toe verwijzen de nationale kwalificatiekaders van 24 lidstaten naar het Europees kwalificatiekader (EKK) en vermelden 16 lidstaten de EKK-niveaus op nationale diploma's en certificaten of hebben ze hiervoor een datum vastgesteld.

Validatie van niet-formeel en informeel leren: in de lidstaten wordt de invoering van nationale regelingen voor de validatie van buiten het formele onderwijs en de formele opleiding

verworven vaardigheden voorbereid. De vorderingen lopen uiteen en er is nog steeds veel te doen voor de deadline van 2018. Zo meldden 15 lidstaten (Bulgarije, Tsjechië, Denemarken, Duitsland, Ierland, Griekenland, Spanje, Cyprus, Litouwen, Malta, Oostenrijk, Portugal, Roemenië, Slowakije en het Verenigd Koninkrijk) in de in 2014 uitgevoerde Europese inventarisatie inzake validatie dat er geen systeem voor de beoordeling van vaardigheden, een van de elementen van de nationale validatieregelingen, was ingevoerd.

Skills governance: een regelmatige toetsing van de vraag op de arbeidsmarkt is van essentieel belang, en een systeem voor het monitoren van beroepen waarvoor een tekort of een overschot bestaat, is een belangrijke bouwsteen voor het systeem dat inzicht biedt in de arbeidsmarkt. Desalniettemin beschikken de meeste lidstaten momenteel niet over voldoende goede monitoringsystemen. Slechts een derde van de lidstaten volgt hoe de vraag op de arbeidsmarkt zich ontwikkelt en nog eens een derde beschikt slechts over gedeeltelijke gegevens²⁰.

Digitale vaardigheden: het scorebord voor de digitale agenda geeft de vooruitgang van de Europese digitale economie aan via de index van de digitale economie en samenleving, een samengestelde index die de relevante indicatoren inzake de Europese digitale prestaties samenvat en volgt hoe de lidstaten van de Unie zich op het gebied van digitaal concurrentievermogen ontwikkelen²¹. De ontwikkeling van digitale vaardigheden wordt gevolgd onder het onderdeel "menselijk kapitaal" van de index. Denemarken, Luxemburg, Nederland, Finland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk scoren het hoogst voor basisvaardigheden en de toepassing daarvan. Ierland, Oostenrijk, Finland, Zweden en het Verenigd Koninkrijk

---

²⁰ Kwalitatieve gegevens; Gebaseerd op Europese Commissie: *Mapping and analysing bottleneck vacancies in EU labour markets*, 2014.

²¹ <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/digital-agenda-scoreboard>

scoren het hoogst op het gebied van gevorderde vaardigheden en ontwikkeling. Bulgarije, Griekenland en Roemenië bevinden zich consequent in de onderste regionen van beide subonderdelen.

Datum: 29 september 2017